УДК 634.1.054+581

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РІЗНИХ СОРТІВ ЖИМОЛОСТІ ЇСТІВНОЇ В УМОВАХ МІСТА УЖГОРОД

Маргітай Л.Г., Данч Л.М.
Ужгородський національний університет

Стаття присвячена вивченню еколого-біологічних особливостей інтродукованих сортів жимолості їстівної. Подана порівняльна характеристика п'ятьох вибраних сортів. Також проведено порівняння росту і розвитку даних сортів з метою визначення їх придатності до вирощування в передгірній зоні Закарпаття та перспективності подальшого впровадження в промислову культуру. З досліджуваних сортів, найкраще за ознакою цвітіння і плодоутворення себе проявив сорт Голубе веретено. А сорти Танічка і Німфа мали високу зимостійкість і холодостійкість надземної частини.
Ключові слова: жимолость їстівна, сорти, *Lonicera*, *Caprifolium*, *Lonicera edulis* Turcz.

Постановка проблеми. Жимолость їстівна (*Lonicera edulis* L.) – відносно нова культура, проте популярність її і потреба у плодах на ринку росте з кожним роком [6]. Широке поширення жимолості їстівної пояснюється її біологічними та екологічними властивостями: високою пристосовуваністю до різних ґрунтово-кліматичних умов, що дозволяє культивувати її від субтропіків до найбільш холодних районів; стійкістю і довговічністю ягідників; високою врожайністю, гарним зберіганням ягід; великою кількістю видів та сортів, що дають можливість підібрати форми, придатні для найрізноманітніших умов культури [1, 2]. У Закарпатській області є різноманітні ґрунтово-кліматичні умови, які дають можливість створити ягідний конвеєр постачання цієї ягоди на ринок. Так, низовинна зона Закарпаття змогла б забезпечувати ринок самою ранньою продукцією жимолості, передгірна – пізнішою, а гірська – самою пізньою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У встановленні ступеня пристосованості того чи іншого сорту до нових ґрунтово-кліматичних умов важливим є визначення біологічних особливостей росту та розвитку рослин. Вивчення сезонного ритму розвитку дозволяє з'ясувати реакцію інтродукованих рослин на нові умови вирощування.

У зв'язку з інтенсифікацією садівництва змінилися вимоги до сортів. Сорти жимолості повинні бути скороплідними, високоврожайними, не

© Маргітай Л.Г., Данч Л.М., 2016

осипатися, висотою не більше 1-1,5 м, придатні для створення компактних крон, що дозволяло би проводити ущільнену посадку і механізоване збирання ягід. Вони повинні мати ягоди з високими смаковими і товарними якостями, бути стійкими до несприятливих погодних умов, хвороб і шкідників [5].

Перехід рослин до генеративного стану відбувається на 2 році життя. Виражену життєву форму куща рослина набуває у віці 3 років. В культурі рослини виду *L. caerulea* цвітуть та плодоносять щорічно, що свідчить про успішну адаптацію виду до кліматичних умов різних регіонів України, а також засвідчує можливість насінного розмноження його з метою збільшення кількісного показника природної популяції виду [3]. Дослідженням виду *L. caerulea* в культурі, а саме вивченню його біологічних особливостей у різних регіонах України, присвячені роботи: С. М. Осавлюка (1998), М. Н. Плеханової (1998), В. А. Кибкала (1999), Л. Г. Варлащенко (2001), А. З. Глухова (2002), В. Н. Баточенка (2008), М. Т. Медведева (2010), В. М. Лавріненко (2016) та ін. [4].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Дуже важливою економічною ознакою для цієї культури є скороспілість, ягоди достигають на 1-2 тижні швидше, ніж в суниці [4]. Не зважаючи на це, жимолость досі є малопоширеною культурою і вирощується переважно в аматорських садах. На ринку ця культура не представлена ні у вигляді плодів, ні у вигляді посадкового матеріалу. Закарпаття, з його особливими кліматичними умовами, має високий потенціал для вирощування ранньої ягідної продукції. В умовах Закарпаття порівняльними дослідженнями інтродукованих сортів жимолості їстівної з метою виявлення сортів найбільш придатних для промислового введення в культуру ще ніхто не займався, і тому є необхідність проведення таких досліджень.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є встановити придатність та перспективність вирощування різних сортів жимолості їстівної в передгірній зоні Закарпатської області.

Виклад основного матеріалу. Дослід був закладений 17 жовтня 2013 року на дослідній ділянці кафедри плодоовочівництва і виноградарства у Ботанічному саду Ужгородського національного університету. Були висаджені п'ять сортів жимолості їстівної: Танічка, Дует, Голубе веретено, Німфа та Сінічка. Саджанці були однакового віку з невеликою різницею у розмірі. При посадці кущі знаходились у стані спокою. Дослід закладався у п'ятикратній повторності. Перед настанням морозів був проведений полив кущів, для зниження ризику їх вимерзання. Спостереження за ростом і розвитком кущів розпочалося в лютому 2014 року. Вимірювались: кількість пагонів, кількість обмерзлих пагонів, довжина найдовшого пагона, довжина і ширина найбільшого листка, кількість пагонів з бутонами, кількість квіток, кількість плодів, довжина приросту.

У результаті наших досліджень виявлено, що в умовах м. Ужгорода всі досліджувані сорти жимолості їстівної синьої показали високу приживлюваність. Сорти Танічка і Німфа проявили також високу зимостійкість і холодостійкість надземної частини, що є одним із критеріїв придатності їх для впровадження в культуру. Кількість гілок, пошкоджених морозом, на кущах цих сортів була мінімальною (рис. 1). Інші сорти, не зважаючи на підмерзання, весною дали сильний приріст.

Рослини жимолості їстівної починають вегетувати першими серед ягідних культур при середньодобовій температурі повітря 1,2-4,5°С. Середньодобова температура в лютому становила 5,2°С. Тому не дивно, що на 28 лютого 2014 року кущі вже мали на гілках в середньому по 6 листків, окрім сорту Дует, який ще перебував на стадії набубнявіння бруньок. У всіх досліджуваних сортів починають рости спочатку верхівкові бруньки, а на нижче розміщених вони розпускаються пізніше на 5-8 діб.

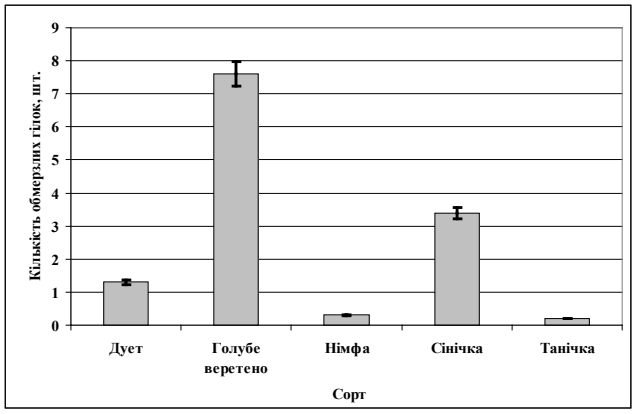

Рис. 1. Кількість обмерзлих гілок після перезимівлі на кущах жимолості їстівної станом на 28.02.2014 р.

Джерело: розроблено авторами

Такі сорти, як Німфа, Сінічка та Голубе веретено на 28 лютого на пагонах вже мали і бутони. На відміну від них сорти Дует і Танічка так і не сформували бутонів (рис. 2).

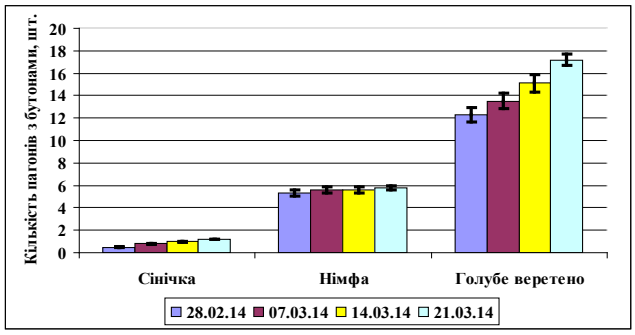

Рис. 2. Кількість пагонів з бутонами на кущах жимолості їстівної

Джерело: розроблено авторами

На 28 березня кущі вже частково зацвіли. Цвітіння настало в середньому через місяць - півтора після початку вегетації і тривало близько 7-10 діб.

На 4 квітня вже були помітні плоди. На 16 травня 22% ягід мали синє забарвлення, а через тиждень уже 70%. 6 червня завершився період плодоношення.

Досліджувані сорти жимолості дозрівали одночасно. Міцність прикріплення плодів жимолості в період дозрівання – сильна, а після його завершення –слабка, що є недоліком цієї культури. Більшість сортів жимолості показали високу скороплідність. Перший урожай настав вже на пер-

ший рік після посадки, тобто у двохрічному віці кущів. За цією ознакою найкраще себе проявив сорт Голубе веретено, у якого відзначалася найбільша кількість плодів. Плодоношення відмічене також у сортів Німфа та Сінічка.

Наприкінці травня почався інтенсивний ріст новоутворених пагонів (рис. 3). Можна побачити, що найактивніший ріст відбувався з 13 по 20 червня, тобто після завершення плодоношення. Сповільнення росту пагонів і формування верхівкових бруньок відзначалося у першій декаді серпня. Після чого нових пагонів не утворювалось.

Прирости за літо по сортах досягали в середньому від 6 до 22 см. Найкращий приріст відзначений у сорта Голубе веретено. Сорти Дует і Сінічка мали теж досить велику довжину новоутворених пагонів. Найменший приріст пагонів був у сорту Танічка, що у 4,84 раза менше, ніж у сорту Голубе веретено.

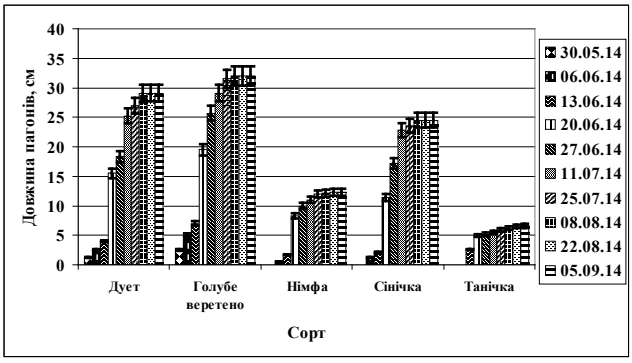

Рис. 3. Динаміка росту новоутворених пагонів різних сортів жимолості їстівної

Джерело: розроблено авторами

На рисунках 4 і 5 зображено динаміку росту листка в довжину і ширину. Найдовший листок наявний у сорту Танічка. Найширший листок мають сорти Голубе веретено та Танічка.

Сорт Дует, із досліджуваних сортів, має найбільш округлу форму листка, а сорт Сінічка – найбільш видовжену.

Листок у сорту Німфа темно-зелений, видовжено-овальний, звужений до верхівки. Листкова пластинка середньоопушена, пряма. Основа листка широкоокругла.

У сорту Сінічка листкова пластинка сильноопушена, матова, пряма, з нижньої сторони опушена густіше. Основа листка загостреної форми.

Сорт Дует має темно-зелені матові листки, округлі та опушені.

У Голубого веретена листки видовжено-овальні, темно-зелені, верхівка та основа листка загострені.

У сорту Танічка листки видовжено-овальні, світло-зелені, слабоопушені.

Листопад почався у третій декаді жовтня, а закінчився у перших числах листопада, без суттєвої різниці між сортами.

Висновки і пропозиції. Спостереження за ростом і розвитком жимолості їстівної показали, що в умовах м. Ужгорода всі досліджувані сорти жимолості їстівної синьої показали високу приживлюваність, Танічка і Німфа проявили також високу зимостійкість і холодостійкість надземної частини, що є одним із критеріїв придатності їх для впровадження в культуру. Інші сорти, не зважаючи на підмерзання, весною дали сильний приріст.

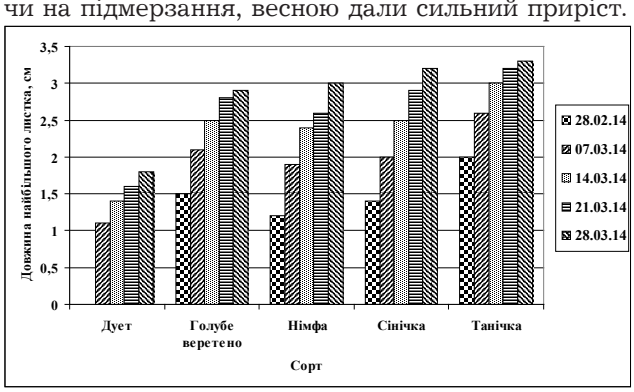

Рис. 4. Динаміка росту листків жимолості у довжину

Джерело: розроблено авторами

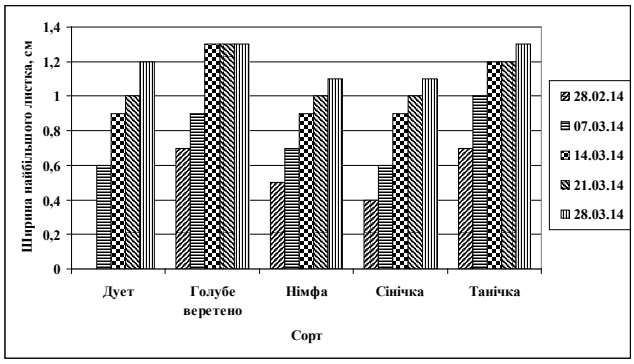

Рис. 5. Динаміка росту листків жимолості у ширину

Джерело: розроблено авторами

З досліджуваних нами п'ятьох сортів, найкраще за ознакою цвітіння і плодоутворення себе проявив сорт Голубе веретено.

Проведені дослідження з росту і розвитку інтродукованих сортів жимолості синьої, показали, що ґрунтово-кліматичні умови міста Ужгорода сприятливі для вирощування досліджуваних сортів жимолості їстівної. При створенні оптимальних умов для росту і розвитку жимолості можна отримати хороший врожай уже в перші роки після посадки.

Вирощування жимолості їстівної у Закарпатській області, на нашу думку, є перспективним, оскільки це найперша ягода навесні й на ринку вона зараз не представлена. Оскільки ця культура вирощується у відкритому ґрунті і практично не уражається хворобами і шкідниками, то затрати на вирощування будуть менші, а ціни на ранню продукцію можна прогнозувати досить високі. Тому рентабельність вирощування жимолості їстівної теж повинна бути високою. Окрім того плоди придатні для використання в переробній промисловості.

Список літератури:

1. Андрієнко М. В. Малопоширені ягідні та плодові культури / М. В. Андрієнко, І. С. Роман – Київ: Урожай, 1991. – 168 с.
2. Куклина А. Г. Уход за жимолостью / А. Г. Куклина – Москва: Кладезь – Букс, 2006. – 34 с.
3. Лавріненко В. М. Види роду *Lonicera* L. в природі і культурі в Україні (біологічні особливості, поширення, використання) [Електронний ресурс] / В. М. Лавріненко – Режим доступу до ресурсу: http://www.nbg.kiev.ua/ upload/spetsrada/02062016/Lavrinenko_diser.pdf
4. Лавріненко В. М. Онтоморфогенез рослин виду *Lonicera* caerulea L. в умовах культури [Електронний ресурс] / В. М. Лавріненко – Режим доступу до ресурсу: http://nd.nubip.edu.ua/2016_2/6.pdf
5. Перспективи розмноження жимолості їстівної зеленими і здерев'янілими живцями в умовах Південного Уралу [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://bukvar.su/botanika i selskoe hoz vo/33053 Perspektivy razmnozheniya zhimolosti s edobnoiy zelenymi i odrevesnevshimi cherenkami v usloviyah-YUzhnogo-Urala.html
6. Плеханова М. Н. Актинидия, лимонник, жимолость / М. Н. Плеханова – Ленинград: Агропромиздат, 1990. – 87 с.

Маргитай Л.Г., Данч Л.М.
Ужгородский национальный университет

СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА РАЗНЫХ СОРТОВ ЖИМОЛОСТИ СЪЕДОБНОЙ В УСЛОВИЯХ ГОРОДА УЖГОРОДА

Аннотация
Статья посвящена изучению эколого-биологических особенностей интродуцированных сортов жимолости съедобной. Проведена сравнительная характеристика пяти избранных сортов. Также проведено сравнение роста и развития данных сортов с целью определения их пригодности к выращиванию в предгорной зоне Закарпатской области и перспективности дальнейшего внедрения их в промышленную культуру. Из исследуемых нами пяти сортов, лучше по признаку цветения и плодоношения себя проявил сорт Голубое веретено. А сорта Танечка и Нимфа проявили высокую зимостойкость и холодостойкость надземной части.
Ключевые слова: жимолость съедобная, сорта, *Lonicera*, *Caprifolium*, *Lonicera edulis* Turcz.

Margitay L.G., Danch L.M.
Uzhhorod National University

COMPARATIVE CHARACTERISTIC OF DIFFERENT VARIETIES OF EDIBLE HONEYSUCKLE UNDER CONDITIONS OF UZHHOROD

Summary
The article is devoted to the study of ecological and biological characteristics of introduced varieties of blue honeysuckle. Comparative characteristic of the five selected varieties was given. Also compared the growth and development of these varieties to determine their suitability for cultivation in the Transcarpathian foothills and perspectives of their further implementation in commercial culture. The best flowering and fruit formation was established for sort Golube vereteno. Tanichka and Nympha showed high winter and cold resistance of stems.
Keywords: edible honeysuckle, varieties, *Lonicera*, *Caprifolium*, *Lonicera edulis* Turcz.